

17. Хан А. Колодец творческой памяти (композиционно-смысловая роль хиазма в стихотворении Анны Ахматовой «Как белый камень в глубине колодца») / А. Хан // Русская филология. – Вып. 8. – Смоленск, 2004. – С. 263–285.

18. Riesel E. Abriss der deutschen Stilistik / E. Riesel. – М. : Verlag für fremdsprachige Literatur, 1954. – 404 S.

19. Schneider W. Stilistische deutsche Grammatik / W. Schneider. – Basel – Freiburg – Wien, 1959. – 521 S.

Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2017 року

УДК 811.161.2'06'373.45

Юлія Молоткіна
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті аналізуються мовні та позамовні аспекти вживання іншомовних запозичень у сучасній українській мові. Проникнення та використання запозичень мають не лише лінгвістичний, а й соціальний характер, тому дослідження особливостей їхнього вживання допоможе детальніше проаналізувати проблему надмірного використання слів іншомовного походження. Доведено, що позамовними чинниками вживання іншомовних запозичень є популярність та престижність іноземних мов, мода на західний стиль життя, а також бажання мовців надати своєму мовленню оригінального звучання.

Ключові слова: запозичення, англіцизми, лексеми іншомовного походження, вживання англіцизмів, сучасна українська мова, словотвір, словотвірна модель англійської мови, мовна економія, іноземні мови, чистота української мови.

В статье анализируются языковые и неязыковые аспекты употребления иноязычных заимствований в современном украинском языке. Проникновения и использование заимствований имеют не только лингвистический, но и социальный характер, поэтому исследование особенностей использования заимствований поможет более детально проанализировать проблему чрезмерного употребления слов иноязычного происхождения. Доказано, что главными неязыковыми факторами употребления иноязычных заимствований являются популярность и престиж иностранных слов, мода на западный образ жизни, а также желание некоторых членов общества придать своей речи оригинальное звучание.

Ключевые слова: заимствования, англицизмы, лексемы иноязычного происхождения, употребление англицизмов, современный украинский язык, словообразование, словообразовательная модель английского языка, языковая экономия, иностранные языки, чистота украинского языка.

The article deals with the analysis of linguistic and extralinguistic aspects of usage of foreign loanwords in the modern Ukrainian language. Process of borrowing and usage of loanwords have not just linguistic but also social character that is why the research of peculiarities of this phenomenon may be useful for more detailed analysis of the excessive usage of foreign borrowings. It is proved that main extralinguistic factors of usage of borrowed words are popularity and prestige of foreign languages, American and European lifestyle trend and speakers' aspiration of making their speech more extraordinary.

Key words: loanwords, anglicisms, borrowed foreign lexemes, usage of anglicisms, modern Ukrainian language, derivation, English derivational model, language economy, foreign languages, purity of Ukrainian language.

Вступ. Упродовж останніх десятиліть в сучасному суспільстві відбулися суттєві суспільно-політичні зміни, які не могли не віднайти відображення в процесах, які відбуваються в українській мові. Розпад СРСР, проголошення Україною своєї незалежності, вихід України на міжнародну політичну арену та глобалізаційні процеси знайшли своє мовне втілення у словотвірних неологізмах, в освоєнні великої кількості запозичених слів, у стилістичному трансформованні, процесах деархаїзації, різноманітних семантичних змінах різних груп лексики української мови. Процес запозичення іншомовної лексики належить до числа процесів, які активно діють у сучасній українській мові. Слова іншомовного походження підлягають семантичним, словотвірним та стилістичним змінам, будучи, поряд із власне українською лексикою, об'єктом дії усіх процесів, що відбуваються в мові.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день використання іншомовних запозичень є однією з найбільш обговорюваних тем сучасного українського мовознавства. Інтенсивність глобалізаційних процесів спричинила посилене надходження в українську мову іншомовних лексем. Більшу частину новітніх лексичних запозичень становлять англіцизми (особливо американізми). Це пов'язано з панівним становищем англійської мови у політичній, економічній, науковій, технологічній та культурних сферах суспільства. Запозичення англіцизмів це багатоаспектний та складний процес, який виникає внаслідок контактів та взаємодії української та англійської мовних систем. Процес запозичення є характерним для всіх мов світу і є ознакою їх життєздатності. Проте сьогодні спостерігається безпрецедентне зростання кількості англійських лексичних запозичень у сучасній українській мові, тому дослідження цієї проблеми та аспектів вживання чужомовних лексем є **актуальним** для українського мовознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексеми іншомовного походження здавна привертали увагу мовознавців. Проблема запозичень була чітко поставлена лише у другій половині ХХ ст., проте попередній період також був цінним для її становлення. За такий тривалий час сформувалася досить значна бібліографія літератури, яка присвячена цій проблематиці.

Походження іншомовних запозичень, а також визначення причин надмірного захоплення і недоречного використання іншомовної лексики привертали увагу мовознавців, письменників та громадських діячів ХІХ-ХХ ст. Б. Грінченко [3, с. 103–11], І. Огієнко [11, с. 219–220], І. Франко [16, с. 207] та багато інших висловлювали свою думку стосовно вживання чужомовних запозичень.

У кінці ХХ-на початку ХХІ ст. процес запозичення іншомовної лексики став значно інтенсивнішим та динамічнішим. Відповідно посилювався інтерес учених до цієї проблеми. Багато мовознавців досліджували причини проникнення іншомовних запозичень в українську мову. Цій науковій проблемі присвячені праці Л. Архипенко [1, с. 55-62], В. Симонок [13, с. 226] та ін.

Вживання іншомовних запозичень у різних терміносистемах досліджували: Л. Малевич (у водному господарстві) [9], М. Навальна (у сучасних мас-медіа) [10, с. 55–64], С. Федорець (у рекламі) [15] та інші.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Кількість праць, присвячених дослідженню причин проникнення іншомовних слів досить численна, але на сьогоднішній день немає чіткої конкретизації які саме чинники впливають на процес запозичення іншомовних лексем. Досліджуючи проблему іншомовних запозичень, мовознавці ставлять основний акцент на лінгвістичному аспекті, в той час як ця проблема вийшла за межі лінгвістики і отримала соціальний характер. Тому важливим є вивчення не лише мовних, а й позамовних факторів процесу запозичення.

Мета статті. Метою цієї наукової розвідки є аналіз особливостей вживання іншомовних лексем у сучасній українській мові.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- дослідити думки українських мовознавців та громадських діячів стосовно вживання іншомовних запозичень;
- навести аргументи «за» та «проти» щодо використання англіцизмів;
- проаналізувати позамовні чинники процесу проникнення лексем англійського походження у сучасну українську мову.

Виклад основного матеріалу. Ставлення українських мовознавців та громадських діячів щодо використання слів іншомовного походження завжди було неоднозначним. Дискусії щодо доцільності чи недоцільності вживання запозичень розпочалися ще у другій половині ХІХ ст.

Так, одним із перших корифеїв українського мовознавства, який позитивно оцінював проникнення до української мови нових лексем і навіть вбачав у цьому необхідність, був І. Франко. У його праці «Літературна мова і

діалекти» він зазначав, що «кожна літературна мова доти жива і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, всисати в себе всі культурні елементи сучасності, значить, збагачуватися новими термінами та висловами, відповідними до прогресу сучасної цивілізації, не тратячи при тім свого основного типу і не переходячи в жаргон якоїсь спеціальної верстви чи купи людей, а з другого боку, доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору» [16, с. 207].

Б. Грінченко не поділяв думку І. Франка і мав досить пуристичні погляди щодо уживання іншомовної лексики. Він засуджував галицьких поетів за те, що вони насичують свою мову «москалізмами», «полонізмами» та «провінціаналізмами» [3, с. 103–111].

У другій половині XIX ст. починає активізуватися процес запозичення слів з англійської мови. Причиною цього були позамовні фактори, міжнародний статус Англії як економічно передової країни, а також активізація літературно-перекладацької та просвітницької діяльності української інтелігенції [12, с. 31]. У кінці XIX – початку XX століття спостерігається посилення інтересу української інтелігенції до вивчення європейських мов. Леся Українка у листі до М. Драгоманова писала: «Дехто з моїх товаришів, вивчившись по-французьки та по-німецьки, тепер береться до англійської та італіянської мови, хоч взагалі то англійською мовою ще дуже мало хто користується» [1, с. 16]. Проте у цей період англіцизми не вносили до української мови нічого нового і їх проникнення не було настільки динамічним та інтенсивним як сьогодні.

Характерною ознакою сучасної мовної ситуації в Україні є надмірне та недоцільне вживання англіцизмів. Але на відміну від Франції, де міністерство забороняє використовувати у французьких офіційних державних документах деякі англійські терміни [4], в Україні немає подібних законодавчих актів щодо регулювання новітніх номінативних процесів. Тому проблему засилля сучасної української мови англіцизмами намагаються вирішити мовознавці та ентузіасти, які прагнуть зберегти чистоту української мови. Прикладом цього є український сайт «Словотвір» – платформа гуртового пошуку українських відповідників для іншомовних запозичень. Цей сайт був створений у жовтні 2014 року, одним з очільників якого є кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ЛНУ імені І. Франка, Іван Ціхоцький: «Основна мета – очищення української мови від непотрібних чужомовних запозичень, які не те що не збагачують наше мовлення, а радше навпаки – засмічують його. Вони не адаптуються до норм фонетики чи морфології української мови, не змінюють свого обліку (іноді навіть графічного) і при цьому дуже часто мають питомі українські відповідники. Тобто, їх входження у мову не має жодних раціональних мотивів і диктується в основному модою чи бажанням «блиснути» інтелектом» [8].

Проте існують і прихильники вживання англіцизмів. Основний аргумент «за» використання англійських запозичень це той, що для певних

англіцизмів немає відповідників у мові-реципієнті і їхнє значення можна передати лише описово, а це, в свою чергу, не дозволяє досягти принципу мовної економії [7, с. 11]. Деякі дослідники також стверджують, що іншомовні слова не просто запозичуються українською мовою, а «їх творчо обробляють та пристосовують до чужого для них середовища, яке виявилось цілком сильним, щоб підпорядкувати собі чуже». Крім того, слова іншомовного походження сприяють збагаченню словникового складу української мови і є показником її мовно-літературного розвитку [10, с. 55–56].

Найсуттєвішим аргументом «проти» вживання англіцизмів є те, що вони руйнують унікальність та самобутність української мови, а також шкодять її лінгвістичній нормі, адже в українській мові з'являються не лише англомовні запозичення, а й похідні від них лексеми, наприклад: *фрик* – *фрик-номери*, *фрик-шоу*; *пост* – *постити*, *запостити*; *лайк* – *лайкнути*, *залайкати* та інші. К. Городенська вважає, що засилля подібних деривативів має негативний вплив на лексичну та словотвірну підсистему української літературної мови. Дослідниця запевняє, що нові запозичені складні одиниці, що поєднують два іменники, перший із яких виражає атрибутивне значення, є наслідком перенесення на ґрунт української мови словотвірної моделі англійської мови, наприклад: *бізнес-новини*, *бізнес-справа*, *бізнес-захоплення*, *бізнес-планування*, *бізнес-партнер*; *піар-діяство*, *піар-кампанія*, *піар-менеджер*; *інтернет-видання*, *інтернет-голосування*, *інтернет-спільнота*, *інтернет-залежність*; *медіа-підтримка*, *медіа-програма*, *медіа-аналітика*, *медіа-група*, *медіа-текст*. Велика кількість цих іменників уже зафіксована в орфографічних словниках, незважаючи на те, що вони деформують граматичну норму української мови виражати атрибутивність за допомогою прикметника та обмежують відіменникове творення прикметників, тому це дає підстави стверджувати про деструктивний вплив англіцизмів на українське прикметникове словотворення. Адже замість початкових означальних іменникових компонентів *бізнес-*, *піар-*, *інтернет-*, *медіа-*, в названих вище складних утвореннях слід вживати спільнокореневі з ними прикметники *бізнесовий*, *піарівській*, *піарний*, *інтернетний*, *інтернетовий*, *інтернетівський*, *медійний* або такі синоніми як *комерційний*, *вигідний*, *підприємницький*, *прибутковий*, *міжмережевий* чи аббревіатуру ЗМІ, наприклад: *бізнесові новини*, *бізнесова справа*, *бізнесове захоплення*, *бізнесове планування*, *бізнесовий партнер*; *піарівське діяство*, *піарівська кампанія*; *інтернетівське видання*, *інтернетне голосування*, *інтернетна спільнота*, *інтернетна залежність*; *медійна підтримка*, *медійна програма*, *медійна аналітика*, *медійна група*, *медійний текст* [2, с. 4–5]. Ще одним аргументом «проти» вживання англіцизмів є те, що мовці часто використовують у своєму мовленні англомовні запозичення, незважаючи на те, що в українській мові є їхні еквіваленти, наприклад: *вкладення* замість *атачмент*, *розробник комп'ютерних ігор* – *гейм-девелопер*, *корисна порада* – *лайфхак*, *губка* – *спонж*, *молочний коктейль* – *мілкшейк* та інші. Як бачимо, ставлення

українських науковців до проблеми запозичення неоднозначне і їхні думки стосовно цього питання кардинально різняться.

Дослідження функціонування англословних запозичень та причин їх проникнення в українську мову обмежується здебільшого мовним аспектом, не враховуючи при цьому ментальні, історичні та соціокультурні фактори їх виникнення. Але мовні явища не можна відокремити від історичного, політичного та соціального контекстів [7, с. 10]. Урахування соціокультурних та соціально-психологічних чинників дозволяє більш детально проаналізувати проблему надмірного вживання англіцизмів у сучасній українській мові.

До позамовних чинників запозичення відносять комунікативну актуальність позначуваного ним поняття та престижність іншомовного слова порівняно з українським аналогом [6, с. 147]. У сучасному суспільстві володіння англійською мовою вважається престижним, крім того англійська мова має статус міжнародної мови спілкування майже у всіх сферах діяльності. Тому багато мовців вживають у своєму мовленні новітні англіцизми для того, щоб справити враження освіченої людини. Перенасичення мови англословними запозиченнями відбувається також через те, що люди (особливо молоде покоління українців) вважають новітні англіцизми модними, оригінальними та вишуканими [14, с. 243]. В.Г. Костомаров зазначає, що активне вживання іншомовних лексем зумовлене «змінami в психологічному настрої мас, їх мовним смаком і чуттям мови» [5, с. 8], а також «прагненням відійти, якщо до того є найменша можливість, від усього того, що було вчора і що сприймається як прикмета епохи, з якою без жалю розлучаємося» [5, с. 29]. Після розпаду СРСР українська спільнота хотіла позбутися від усього того, що нагадувало про радянське минуле. Внаслідок цього у 90-х рр. ХХ ст. виникає так звана українська америкоманія. Вона виникла через те, що демократичне американське суспільство вважалося кращим суспільним орієнтиром ніж тоталітарне середовище Радянського Союзу. Визначальною особливістю була настанова на західний спосіб життя, на деяку асиміляцію з американською культурою і цивілізацією, внаслідок чого американізми стали активно проникати в українську мову [1, с. 41].

Висновки. Яскравою рисою сучасної мовної ситуації в Україні є надмірне й інколи недоречне використання лексем іншомовного походження. Проблема вживання іншомовних запозичень у сучасній українській мові досить складна та багатоаспектна. Причини проникнення запозичень криються не лише в мовних, а й у позамовних чинниках. Основними екстралінгвальними факторами вживання іншомовних запозичень є престижність вивчення іноземних мов, мода на іншомовні слова, свідома настанова на західний стиль життя, а також бажання надати мовленню оригінальності та вишуканості

Перспективи подальших розвідок. Проблема запозичення давно вийшла за межі лінгвістики і набула соціального характеру. Це питання обговорюється не лише мовознавцями, а й письменниками, журналістами та

громадськими діячами. Проникнення іншомовних запозичень триває і по сьогоднішній день і вони суттєво впливають на мовну ситуацію в Україні. Тому дослідження аспектів вживання іншомовних запозичень у сучасній українській мові потребує подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Людмила Михайлівна Архипенко. – Харків, 2005. – 314 с.

2. Городенська К.Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм? / К.Г. Городенська // Укр. мова : наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України. – 2013. – № 2. – С. 3–11.

3. Грінченко Б.Д. Галицькі вірші / Б.Д. Грінченко // Правда. – 1891. – № 8. – С. 103–111.

4. Дьолог О.С. Новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? [Електронний ресурс] / О.С. Дьолог. – 2007. – Режим доступу : <http://movoznavstvo.com.ua>.

5. Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи / Віталій Григорович Костомаров. – М., 1994. – 218 с.

6. Крысин Л.П. Языковое заимствование как проблема диахронической социолингвистики / Л.П. Крысин // Диахроническая социолингвистика. – М., 1993. – С.131–151.

7. Лопушанський В.М. Аспект уживання англіцизмів у сучасній німецькій мові: соціолінгвістичний аспект / В.М. Лопушанський // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія : «Філологічні науки». – 2016. – Т. 2, №5. – С. 10–14.

8. Максимова А. Народний словник, або ні – чужизмам. Інтерв'ю зі словотвором [Електронний ресурс] / А. Максимова. – 2015. – Режим доступу : https://polemix.com.ua/ua/article/narodniy_slovník_abo_n_chuzhizma_m_ńtervyu_z_slovotvorom_-4175119/.

9. Малевич Л.Д. Мовна і позамовна детермінованість процесів термінологічного запозичання [Електронний ресурс] / Л.Д. Малевич // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. – 2010. – Вип. 14. – С. 411–415. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2010_14_68.

10. Навальна М.І. Динаміка українського лексикону української періодики початку ХХІ ст. / М.І. Навальна // Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. – 328 с.

11. Огиенко И.И. Иноязычные элементы в русском языке. История проникновения заимствованных слов в русский язык / Иван Иванович Огиенко. – Киев, 1915. – 136 с.

12. Попова Н.О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. –

початок ХХІ ст) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Попова Наталія Олександрівна. – Харків, 2004. – 211 с.

13. Сімонок В.П. Семантико-функціональний аналіз іншомовної лексики в сучасній українській мовній картині світу / Валентина Петрівна Сімонок. – Харків : Основа, 2000. – 330 с.

14. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / Олександр Анатолійович Стишов. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.

15. Федорець С.А. Англійські запозичення в мові сучасної української реклами : автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.А. Федорець. – Х., 2005. – 18 с.

16. Франко І.Я. Літературна мова і діалекти / Іван Якоич Франко. Зібрання творів у 50-ти томах. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 37. – С. 205-210.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук,
професором кафедри документознавства
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
Навальню М.І.*

Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2017 року

УДК 811.111'42:33

*Людмила Науменко
(м. Київ, Україна)*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛОМОВНОГО БІЗНЕС-ДИСКУРСУ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Стаття присвячена вивченню функціонально-прагматичних особливостей англомовного бізнес-дискурсу в Інтернет-просторі. Міфологеми, ідеологеми та бізнес-концепти розглядаються на матеріалі первинних (mission statement) та вторинних текстів (відгуки на сайтах компаній та у фейсбуці). З'ясовано, що функціональною характеристикою бізнес-дискурсу є регулятивна та орієнтаційна функції, прагматичними ознаками – ілокуція, перлокутивний ефект та пресупозиційний зміст.

Ключові слова: *бізнес-дискурс, Інтернет-простір, міфологема, ідеологема, концепт, прагматична ознака, ілокуція, перлокутивний ефект, пресупозиційний зміст.*

Статья посвящена изучению функционально-прагматических особенностей англоязычного бизнес-дискурса в Интернет-пространстве. Мифологеми, идеологеми и бизнес-концепты рассматриваются на материале первичных (mission statement) и вторичных текстов (отзывы на сайтах компаний и в фейсбуке). Установлено, что функциональной характеристикой бизнес-дискурса является регулятивная и ориентационная